

Soola hinnast rääkides tuleb mul meele, et suurem osa kalendri-lugejad, ehk kül igaüks neist oma võrra soola aastast tarvitab, seda wist weel ei tea, kuida Sooja heldus seda mõnusat serte-maitset meile walmistab. Olgo rikas ehk kehwa, igamees tarwitab soola, üks vähäm, teine rohkem, sest sool annab roale hüwa maitsemist, toetab sööma-isu ja karastab ühtlase siskonnas seedmise tarbeks loodud jagusi.

Tahan siis lühidelt õpetusenõudjalle seletada, kust ja kuidawisi meie soola saame. Loomuse wägi kingib meile soolarikust mitmel kombel. Suure ilmamere ääres asuw rahwas saab soola merest, kus wesi paljo soolasem kui meie meres on. Seal kaewatakse kraawid wee ligidalle mere kaldale, mis sawiga seest poolt siledaks määratakse, pääwa paiste küpsatab sawi kõwaks kooreks. Neid kraawisi täidab, maru sunnitusel, laenetaw meri weega; pärast kui wesi kraawist päikese paistel auuro kombel taheneb, jääb sool kraawi põhja, kust inimesed seda iljemine korjavad. Teistes kohtades leitakse allika sooni, mis soolast wet maa seest imitsewad. Kui seda soolawet tulel katlas keedetakse, siis auurab wesi palawa pahtusel katlast üllesse, fenni kui raskem sool katla põhja ja külgede ümber, otsekui paks walge floor finni jääb, kust lahtikangutakse ja alles tütkis salwe pannakse, seal pudenewad tükid aegamööda tangsoolaks. Jälle teistes paikust leitakse järwi soolase weega; kust seest iga suwel päikese palaw, wet auuraks moondates, soola keedab, ja kus sool kui paks floor kalda ümber maha jääb.

Niisugusi soolawee järwesi on mitmes kohas maa peal, ka meie Wene riigis, iseäranis Wo'ga jõe ja Krimmi poolsaare wahel, kust igal aastal paljo soola korjatakse. Kuda üks õpetud mees wäijaarwanud, peawad soolajärwed wiisjada tuhat puuda ehk üks miljon leisikad soola ühe suwe kohta andma. Päris soola pesa seisab mägedes ja sügawas maa-põhjas warjul. Mitmes kohas leitakse mägesi, kus kiwisool jipsikiwi ja sawi kordade wahel kui sein kaswab, ja kust määkaewajad kiwisoola tompusi wäljaraiuwad. Mõnes kohas seisab kiwisoola sein 170 jalga kõrguti, teistes paikades aga sülla ehk poole sülla kõrguti. Teistes kohtades on kiwisool lubjakiwi ja sawiga segatud, seal sulatawad maa all jookswad weesooned soola ja toowad aega mööda lagedalle. Niisugustest soolaga segatud lubjakordadest saawad enamist kõik Saksamaa soola-allikad oma soola, ja arwatakse et Refari-jõe orgus üksi kolm miljoni puuda soola keedetakse igal aastal. Mõne teiste Saksamaa paikade soola-wara arwatakse niisama suureks, nõnda wõime vähämalt 6 miljoni puuda, ehk 12 miljoni leisikad Saksamaa soola rikust ühe aasta kohta arwata.

Seda kõik ei jõua lodud allika sooned maa seest wälja tua, waid rohkem osa wõidetakse se läbi, et isekombliku pika maa-ohwerdiga sügawad haugud, mõnikord mitu sada jalga sügawad, maa sisse uuritakse, kust iljemine soola wesi kõrgele üieskerkib.

Õpetud mehed on seda asja juba mõnes kohas